

УДК: 159.923

DOI:10.31339/2617-9598-2018-1(1)-57-65

Корнієнко І.О.

кандидат психологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ МІКРОСОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК КОМПОНЕНТА ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ

***Анотація.** У статті розглянуто проблему зміни ролі мікросоціального середовища у сучасному життєвому просторі. Визначено категорії мікросоціального середовища, повсякденності, синегретики. Розглянуто характеристики неврівноваженого соціального середовища. Проаналізовано причини соціальної нестійкості та роль екзистенційних проблем у життєвому просторі особистості. Актуалізовано розгляд процесів маргіналізації суспільства як наслідку процесів індивідуалізації.*

***Ключові слова:** індивідуалізація, маргіналізація, мікросоціальне середовище, життєвий простір, синергетика.*

Постановка проблеми. Соціальний простір можна сміливо вважати зовнішнім осередком стратегічного життєвого простору особистості у суспільстві. З ростом індивідуалізації суспільства, становлення унікальності, самобутності кожного, змінюється вже давно стала соціальна структура. Але за її межами, продовжується розвиток соціального простору з власними унікальними структурними елементами. Коли зникають цілі соціальної організації, інституції та групи, людиною втрачаються власні близькі соціальні зв'язки і контакти. Проте, особистість не стає повністю відокремленою від соціуму, в неї все ж залишиться власне соціальне оточення менше за розміром, чи певна мікросоціальна сфера, котра буде відрізнятися новим форматом ХХІ століття.

Тож, мікросоціальне середовище є одним з найважливіших елементів при структуризації життєвого простору кожної особистості котре вміщує усі соціальні інститути та несистемні соціальні формації, у яких людина знаходиться відповідно до етапу життя та віку у різних видах комбінацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Середовищем (від франц. «milieu») прийнято вважати цілу низку, комплекс умов, процесів, явищ, які впливають на певний, досліджуваний об'єкт. Це поняття про навколишній світ було введено до філософії та соціальних наук французьким ученим І.А. Теном. Вчений, у власній філософії історії та мистецтва, велику увагу приділяв як значущості расової приналежності, розвитку історичних умов, так і оточенню – середовищу на психічному, культурному, духовному, соціальному рівнях [12, с. 435]. Проте, багато субкультур та різних середовищ (особливо за часів постіндустріалізму) спричинили появу великої різноманітності стилів та образів життя людей, що було певним чином викликано тим, що у німецькій науці середовищем вважалася певна група, товариство

людей-однодумців, що мають схожу «картину світу» з подібними реакціями на зовнішні умови життя.

Іншим філософом Уекслюлем було, дано визначення кількісного та якісного відношення середовища, що відіграє велику роль під час становлення «milieu», так званого середовища особистості. Теорія Уекслюля ґрунтується на взаємних зв'язках внутрішнього (Innerwelt) та зовнішнього (Umwelt) світів [14].

Саме категорія повсякденності, може повністю розкрити поняття мікросоціального середовища. Отже, сучасні науковці відносять її до об'єкту міждисциплінарних досліджень. Існує багато спроб та дефініцій цього поняття, які об'єднуються у терміні «феномен повсякденності» та «повсякденна дія». Різні спроби надати дефініцію цьому поняттю суттєво різняться. Наприклад, Н. Еліас через повсякденність описує буденні дії. Можливо, що «повсякденність» – поняття, що позначає напруження соціальних дій та природних процесів для суспільства, які постійно зазнають репродукції та легко впізнаються [11].

Н.Ф. Наумова, розглядала повсякденний світ через феноменологічний сенс. Науковець розрізняла окремі часові виміри:

1. Соціальний час, що пов'язаний зі спільним сьогоденням;
2. Індивідуальний час, що «протікає» з минулого до майбутнього [5, с. 173].

Метою статті є теоретичне дослідження аспектів мікросоціального середовища як компонента життєвого простору особистості

Результати дослідження. Категорія «мікросоціальне середовище» формується за холістичним принципом, може допускати уявлення про оригінальність змісту й використання класичних і неklasичних підходів у вивченні цього явища соціальної реальності. В цілому, незамкнена відкрита система, що має зв'язки з іншими складовими соціальної реальності [4].

Вивчення цього незбалансованого соціального стану мікросоціального середовища, потрібно робити з позицій синергетики та теорій самоорганізації. В той час як головним об'єктом вивчення синергетики є динаміка явищ, взаємозв'язок частин певної системи та новоутворень структур простору та часу вони є складними системами нелінійного типу, в яких через самоорганізацію триває формування нових збалансованих структур, що здатні до майбутнього розвитку. Про виникнення процесу самоорганізації слід говорити лише у незбалансованій системі (чим і є мікросоціальне середовище), в якому чільне місце посідають параметри переходу з одного до іншого становища (тобто процеси фази, виникнення точок біфуркації, що впливають на появу нетипової, нової поведінки тощо). У базове поле синергетики входять поняття та принципи:

- нелінійна пульсація, крайніми точками якої є біфуркаційна та еволюційна моделі розвитку;

- підтримка внутрішньої незбалансованості, яка є ключовою умовою при збереженні специфіки якості;

- саморозвиток системи;

- залежність головних шляхів, траєкторій для подальшого розвитку залежно від її зовнішніх та внутрішніх атракторів;

- необоротність і незбалансованість.

Переводячи дослідження станів в сферу вивчення динамічних змін, використання підходів синергетики дозволяє звернутися до інформаційно-енергетичних основ станів, що розглядаються у феноменологічній і результативній формі.

Отже, відкривається можливість виокремлення етапів зміни станів і взаємопереходів, що дуже важливо для аналізу неврівноважених станів у мікросоціальному середовищі.

Стани можуть бути недосконалі за виглядом та за енергетичною шкалою, в наслідок безперервної активації. Усі стани характеризуються неоднаковим енергетичним рівнем, що відображується в соціальній діяльності суб'єкта та у своєрідності актуалізованих станів. Пунктами відліку можуть бути порівняно рівноважні стани, що характеризуються передбачуваністю та подібністю, а також довготривалими соціальними зв'язками. Це стани спокою, стани з високою, а також зі зниженою соціальною активністю, що означає, відповідно, більш високий або низький рівень активності відносно умовно середнього рівня. Рівноважні стани можуть бути теоретично уявлені як стани умовно оптимальної соціальної діяльності. Усі сторони які знаходяться вище або нижче поточного рівня, можуть вивчатися як нерівноважні, незбалансовані. Вони з'являються у своєрідних умовах життєдіяльності, у скрутні, напружені та складні стадії життя.

Неврівноважене середовище має визначену кількість енергії (чим більша напруженість незбалансованого стану, тим більш потужною вона є), яка розсіюється за допомогою дій, вчинків людини, тобто конкретної поведінки, або спричиняє формування нових структур і новоутворень особистості. Пізніше, новоутворення закріплюються у подібні властивостей, якостей та ін. Наприклад, виникле новоутворення у вигляді нових соціальних взаємозв'язків, призводить до згладжування незбалансованості та переходу особистості у відносно рівноважний стан. Саме ця вагома особливість неврівноважених станів і обумовлює процес появи новоутворень у мікросоціальному середовищі, що пов'язаний з процесом, який називають «виникнення порядку через випадкове відхилення від середнього значення» (за І. Пригожиним) [9]. У збалансованих станах він послаблюється і пригнічується, у той час як у

неврівноважених станах, він навпаки, посилюється й, тим самим, «підриває» попередній порядок і ґрунтовану на ньому систему. У результаті цього формується нестійкий стан, притому така незбалансованість має місце як у макромасштабі, так і в мікромасштабі. З'являється й виняткова позиція переходу (точка роздвоєння) або відгалуження. Цей перехід супроводжується розсіюванням (дисипацією) енергії за допомогою змін поведінки системи та утворенням нових структур. Дуже часто від випадкових факторів залежить, який з імовірних структур і напрямків у певній точці «вибере» система (яке «знання» або узагальнення виникне у людини), яким шляхом піде її наступний розвиток, якому новому узагальненню або новому утворенню в системі мікросоціального середовища буде відповідати «нова» поведінка. Нова структура або активний режим з належною структурою, який приходить на заміну «старої» незбалансованості, характеризується вже зовсім іншою поведінкою [3; 4; 5; 8].

Згадані наскрізні тенденції є не що інше, як вектори, що направляють систему від її постійної рівноваги. Усі тренди показують деяку асимптоту, але як тільки вони досягли її крайніх точок, значиме збільшення показників стає неможливим, а отже, функціонування системи не може більше справлятися із завданням відновлення рівноваги. У міру того, як система відходить усе далі й далі від стану рівноваги, флуктуації стають усе більш хаотичними, і в результаті настає бифуркація. Для пояснення використовується «пригожинська» модель нелінійних процесів, що виражає некумулятивні, недетерміновані радикальні трансформації. Концептуальне пояснення впорядкування процесів світового універсуму, не пов'язаних з детермінацією, виступає найцікавішим досягненням пізнання в галузі природничих наук за останні десятиліття й означає корінний перегляд пануючого наукового світогляду, характерного для модерну [2].

Розгляд ситуацій, що спричиняють розвиток нерівноважених станів, демонструє, що абсолютно усі ситуації можуть бути розділеними на зворотні й незворотні. В основі зворотних (конфлікти, радісні події, образи) є незавершена дія та мікросоціальне середовище, яке в будь-який момент може повернутися до її завершення або змінити її напрямок.

У незворотних ситуаціях дія завершена й подію неможливо змінити. До цих подій відносять: втрата близької людини, нещасні випадки, інвалідність, наклеп, важка хвороба дітей тощо [10]. Існує два типи динаміки: перший – нерівноважений стан у міру вирішення зворотної ситуації переходить у рівноважний; другий – інтенсивний нестійкий стан високого енергетичного рівня переходить у нестійкий стан низького енергетичного рівня.

Нерівноважені стани в мікросоціальному середовищі стосуються структури соціального буття на рівні повсякденності, проникають у глибинні шари психіки, перевертають звичні уявлення про життя будь-якої людини.

У фундаменті мікросоціальної нестійкості перебуває, по-перше, сам збір директив звичайної свідомості, що включають в себе багато спірних понять, зводячи людину перед важливістю вибору тої або іншої «максими» у певному становищі. По-друге, зростаюча культурно-побутова динаміка суспільства зумовлює інтенсивну появу нових ситуацій, не передбачених вже існуючою життєвою мудрістю. Це дуже властиво для кардинально переломних подій, коли старі цінності та культурні становлення розвалюються, формуючи нормативно-ціннісний хаос, а нові лише народжуються у таємних глибинах колективної свідомості. По-третє, які б не були морально-психологічні виходи, запропоновані суспільством індивіду, він не може прийняти їх без особистого проживання та осмислення.

Мікросоціальні середовища, що перебувають у стані нерівноваги й постійного дрейфу, впливають на стратегію життя особистості. Соціальний простір ділиться на особливі, автономні «локали», кожний з яких пересувається за своєю власною траєкторією, але «знає» про наявність інших «локалів».

Це, у свою чергу, порушує питання про екзистенцію і буття. Мікросоціальна нестійкість є як джерелом таких проблем, так і полем для їхнього розгортання й перебуває в постійній залежності від них. Мікросоціальна нестійкість часто ставить людину перед проблемою екзистенційного вибору, «бути чи не бути». Дуже часто при цьому виникає стан, за якого люди втрачають колишні орієнтири життя й страждають від почуття безглуздості й спустошеності, деякі дослідники слідом за В. Франклом, називають його екзистенціальним вакуумом [1; 13].

Екзистенційні проблеми створюються в процесі звичного життя кожного індивіда, в процесі формування індивідуального буття. Звичайний світ, який постійно пропонує індивіду більш-менш стійкий набір стандартів поведінки та сприйняття, ніколи не може забезпечити повної безконфліктності розвитку осмислення, не формує захисного футляра, у який можна впакуватися, оберігши себе тим самим від суперечок та ударів. Життя так побудоване, що нам потрібно переходити з однієї соціальної групи в іншу, або змінювати стан цих груп, і невміння пристосовуватися в новій групі часто загрожує різними труднощами, а згодом стресами і неврозами.

Все це створює повністю нову, сучасну модель світосприйняття, яку називають екзистенційною. Головні принципи положення екзистенційного світосприйняття доволі широко викладені В. Франклом. У центрі уваги цього світосприйняття знаходиться питання про сенс людського життя. В. Франкл визначив особистісне існування людини, і наділив його такими ознаками, як сенс і цінності, воля й доля, борг і відповідальність, смерть та життя. Світ, звільнений від законів, що правильно і пропорційно розуміються; чітких майбутніх перспектив, постає утопічним, таким, що лякає, викликає певну тривогу. Про нього нічого не

можна говорити наперед, нічого вигадати чи передбачити; у ньому дуже важко орієнтуватися та сподіватися на що-небудь. Доля, завтрашній день постають як небачена повна несподіванка. Звичайно, це можуть бути й хороші несподіванки: успіх в кар'єрі, заможність, любов, про яку людина не могла навіть думати і мріяти. Але частіше несподіване загрожує крахом: руйнуванням, каліцтвом, зрадою, а то й ранньою смертю, яка безжалісно може обірвати життєвий шлях [13].

Світ починає здаватися ненадійним, характер реальності стає іншим: виникає відчуття того, що людина починає почувати себе у світі дуже незатишно, а рівневі ознаки психологічних якостей особистості, що потрапила в гострий стан мікросоціальної нерівноваги, формують новий тип особистості, яку Р. Парк визначив як маргінальну особистість. Саме Роберт Парк заклав основи дослідження маргінальності, зокрема культурологічний підхід в її поясненні. Р. Парк визначив сутність маргінальності у такий спосіб: особистість постійно формується в конкретному культурному середовищі й соціальному оточенні, де вона отримує знання про саму себе. «Я-концепція» особистості завжди нерозривно пов'язана зі статусом, який вона займає в близькій «ми-групі», і, відповідним чином, з роллю, яку вона виконує. Роль – це «маска», яка повільно «приростає» до особистості й стає її другою натурою, іноді навіть більш реальною, ніж її соціальна природа. Коли людина вибуває з близької їй «ми-групи» вона стає чужинцем, її попередні ролі, що закріпилися на рівні звичок, виявляються порівняно недійовими, а її поведінка незрозумілою для навколишніх, тобто людина виявляється ніби проживаючою водночас у двох світах [7, с. 101-113].

Нажаль, процеси індивідуалізації сучасного соціуму, відривають людей далеко від своїх місцевих традицій і внаслідок цього люди потрапляють в невизначений стан між різними культурними світами, до яких вони цілком не відносні. Своєрідність індивідуалізації полягає в тому, що доволі часто особистість потрапляє в простір заповнений іншими світами, де кожний з них – окрема особистість. Інша особливість маргіналізації полягає в тому, що особистість потрапляє в світ, в якому особистий простір може бути розвинений до величезних масштабів.

Узагальнюючи, можна зробити **висновок**, що процес *індивідуалізації призводить до виходу особистості із звичних соціальних структур; особистість усе активніше стає творцем соціального процесу, одним з яких є мікросоціальне середовище*. Мікросоціальне середовище дає дозвіл особистості не тільки жити в індивідуалізованому суспільстві, але й реалізувати свою стратегію життя.

Особливість соціального середовища полягає в тому, що воно не може бути зрозуміле безвідносно до певного суб'єкта. Середовище – це соціальне коло особистості в індивідуалізованому суспільстві. У своєму організаційному плані соціальне середовище являє собою сукупність людей зв'язаних соціально-економічними, політико-ідеологічними та побутовими умовами. Теорія середовища розглядала людину залежною від навколишнього світу, а тому морально невідповідальною. В цей час середовище розглядають як один з полюсів динамічної системи за допомогою якого особистість може укласти собі шлях або реалізувати стратегію життя. Нинішня соціальна філософія тільки наближається до розв'язку завдань такого класу, а одним з варіантів є ідея мережного співтовариства. Нестійкі мікросоціальні співдії в контексті соціальної мережі можуть мати безмежну довжину й конфігурацію. Загалом, явище мережі різновидом структурних інновацій відноситься до ряду найважливіших новоутворень сьогоденного світового суспільства, тому опанування особистістю певним мережним сегментом може зробити успішнішим весь її біодромальний шлях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бляхер Л.Е. Нестабильные социальные состояния [Текст] / Л.Е. Бляхер. – М.: РОССПЭН, 2005. – 207 с.
2. Ватлерстайн И. Социальное изменение вечно? Ничто никогда не изменяется? / И.Ватлерстайн // Социологические исследования. –1997. – № 1. – С. 18-22.
3. Дорфман Л.Я. Метаиндивидуальный мир: методологические и теоретические проблемы / Л.Я. Дорфман. – М.: Смысл, 1993. – 456 с.
4. Маринов М.Б. Стратегия жизни личности в индивидуализирующемся обществе: дисс. ...доктора философ. наук: 09.00.11 / Михаил Будимирович Маринов. – Ростов-на-Дону, 2008. – 364 с.
5. Наумова Н.Ф. Социологические и психологические аспекты целенаправленного поведения / Н.Ф. Наумова. – Москва: Наука, 1988. – 200 с.
6. Орлов Ю.М. Восхождение к индивидуальности: Кн. для учителя / Ю.М.Орлов. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.
7. Парк Р.Э. По ту сторону наших масок / Р.Э. Парк // Личность. Культура. Общество. – 2001. –Т. 3. – Вып. 7. – С. 101-113.
8. Петренко В.Ф. Психосемантический подход к исследованию индивидуальности / В.Ф. Петренко // Индивидуальность как субъект и объект современной жизни: материалы научной конференции / Под ред. Н.Е. Мажара, В. Селиванова. – Т.1. – Смоленск: изд-во СГУ, 1996. – С. 243 – 254.

9. Пригожин И.Р. Природа, наука и новая рациональность (сокращенный перевод с немецкого Е.Н. Князевой) / И.Р. Пригожин // *Философия и жизнь*. – 1991. – № 7. – С. 32-38.
10. Прохоров А.О. Неравновесные (неустойчивые) психические состояния / А.О.Прохоров // *Психологический журнал*. –1999. – Т. 20. – С. 118-119.
11. Ритцер Дж. Современные социологические теории / Дж.Ритцер. – 5-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 688 с.
12. *Философский энциклопедический словарь* [Гл. редакция: Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов]. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.
13. Франкл В. Теория и терапия неврозов: Введение в логотерапию и экзистенциальный анализ. Пер. с нем. / Виктор Франкл. – СПб.: Речь, 2001. – 234 с.
14. Uexküll J. Streifzüge durch die Umwelten von Tieren und Menschen. Bedeutungslehre / Jakob Johann von Uexküll. – Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag, 1970. – P. 12-13.

REFERENCES

1. Bliakher L.E., 2005. Nestabylnye sotsyalnye sostoiانيا [Unstable social conditions]. – М.: ROSSPЭN, p. 207.
2. Vatlerstain Y., 1997. Sotsyalnoe yzmenenye vechno? Nychto nykohda ne yzmeniaetsia? [Social change forever? Nothing ever changes?]. *Sotsyolohycheskye yssledovaniya*, #1, p. 18 - 22.
3. Dorfman L.Ia., 1993. Metayndyvydualnyi myr: metodolohycheskye y teoretycheskye problemy [Meta-individual world: methodological and theoretical problems]. М.: Смысл, p. 456.
4. Marynov M.B., 2008. Stratehiya zhyzny lychnosty v yndyvydualyzyruishchemsia obshchestve [Strategy of the individual's life in an individualized society]: dyss. ...doktora fylosof. nauk: 09.00.11, Rostov-na-Donu, p. 364.
5. Naumova N.F., 1988. Sotsyolohycheskye y psykhologhycheskye aspekty tselenapravlennoho povedeniya [Sociological and psychological aspects of purposeful behavior]. Moskva: Nauka, p. 200.
6. Orlov Yu.M., 1991. Voskhozhenye k yndyvydualnosti [Ascension to an individuality]: Kn. dlia uchytelia, М.: Prosveshchenye, p. 287.
7. Park R.Э., 2001. Po tu storonu nashykh masok [On the other side of our masks] Т. 3, Vyp.7, p. 101 - 113.
8. Petrenko V.F., 1996. Psykhosemantycheskyi podkhod k yssledovaniyu yndyvydualnosti [Psychosemantic Approach to the Study of Individuality] Yndyvydualnost kak subjekt y objekt sovremennoi zhyzny: materyaly nauchnoi konferentsyy / Pod red. N.E. Mazhara, V. Selyvanova, T.1, Smolensk: yzd-vo SHU, p. 243 – 254.

9. Pryhozyn Y.R., 1991. Pryroda, nauka y novaia ratsyonalnost [Nature, science and new rationality Nature, science and new rationality] (sokrashchennyi perevod s nemetskoho E.N. Kniazevoi) Fylosofyia y zhyzn, #7, p. 32 - 38.
10. Prokhorov A.O., 1999. Neravnovesnye (neustoichyvye) psykhycheskiye sostoianiya [Nonequilibrium (unstable) mental states]. Psykholohycheskyi zhurnal, T. 20, p. 118 - 119.
11. Ryttsler Dzh., 2002. Sovremennyye sotsyolohycheskiye teoryi [Modern Sociological Theories]. SPb.: Pyter 5-e yzd. p.688.
12. Fylosofskyi entsyklopedycheskyi slovar, 1983. [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. M. Sovetskaia entsyklopedyia, p. 840.
13. Frankl V., 2001. Teoryia y terapiya nevrozov: Vvedeniye v lohoterapiyu y ekzystentsyalnyi analiz. [Theory and therapy of neuroses: Introduction to logotherapy and existential analysis.]. SPb.: Rech, p. 234.
14. Uexküll J., 1970. Streifzüge durch die Umwelten von Tieren und Menschen. Bedeutungslehre [Forays through the environments of animals and humans]. Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag, P. 12-13.

Аннотация. В статье рассмотрена проблема изменения роли микросоциальной среды в современном жизненном пространстве. Определены категории микросоциальной среды, повседневности, синергетики. Рассмотрены характеристики неуравновешенного состояния социальной среды. Проанализированы причины социальной неустойчивости и роль экзистенциальных проблем в жизненном пространстве личности. Актуализировано рассмотрение процессов маргинализации общества как последствия процессов индивидуализации.

Ключевые слова: индивидуализация, маргинализация, микросоциальная среда, жизненное пространство, синергетика.

Summary. The article deals with the problem of changing the role of the microsocial environment in the modern living space. The study of the unbalanced social state of the microsocial environment is carried out from the standpoint of synergetic and self-organization theories. It has been proved that the object of synergetic is the dynamics of phenomena, the interrelation of parts in a certain system and neogenesis of space and time structures, which are complex systems of nonlinear type, in which the formation of new balanced structures capable of future development proceeds through self-organization.

A distinction between the stages of state changes and interconversions has been made. It is very important for the analysis of unbalanced states in the microsocial environment. It has been determined that the unbalanced environment has got a certain amount of energy that dissipates through activity, actions of a person, that is a concrete human behavior, and contributes to the new structure formation and genesis of a personality. Micro-social environments that are in a state of equilibrium and constant drift affect the person's life-strategy.

The emergence of the self-organization process should be discussed only within the unbalanced system, the microsocial environment, in which the parameters of transition from one position to another have an important role e. g. the processes and the phases of the bifurcation influence the appearance of the atypical, new behavior etc. The categories of microsocial environment, everyday life, synergetic have been determined. The characteristics of the unbalanced social environment have been considered. The reasons of social instability and the role of existential problems in the living space of a personality have been analyzed. The review of society marginalization processes as a consequence of the individualization processes has been actualized

.Key words: individualization, marginalization, microsocial environment, living space, synergetics.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>